

NORMAL

ANLIK

e-ISSN: 2717-7378

DiJITAL DERGi

SAYI:8 KISIM:2

GÖÇEBEYİM GÖÇEBE MİSİNİZ?

**Biz Anadolu Türklerinin Psikolojisi:
Bir yanımız kalk gidelim diyor, bir yanımız otur!**

Murat Ülker yazdı

GÖÇEBEYİM GÖÇEBE MİSİNİZ?

**Biz Anadolu Türklerinin Psikolojisi:
Bir yanımız kalk gidelim diyor, bir yanımız otur!**

Yazan: Murat Ülker

Şimdi Profesör olan Erol Göka Hoca'ya, Doçent iken yazdığı "Türklerin Grup Davranışı" kitabı ile 2006 Yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Yılın Fikir Adamı" ödülü verilmişti. O yıllarda bu kitabı okumuş, çok beğenmiş, hatta çevreme okutmuştum. Malumunuz Türkçe'ye çok sayıda bilimsel manada psikoloji kitabı ve makalesi çevrilir ama biz Türklere has kültürel psikolojiyi anlatan çok az çalışma var. Olanlar da bizi yine batı metodolojik araçları ile incelemeye çalışıyor. Restoranda gelen hesaba masa altından bakıp, parayı da masa altında sayıp tabağa koyma; öğrencilere kullanmasalar da gönye, pergel, minkale aldırma; yabancılarla konuşurken Türkçe bağırarak

konuşma; yeni dökülmüş beton üzerine ayak, el izi çıkarma (Hollywood adeti); antene çamaşır asma; sınava gireceklere zihin açıklığı için okunmuş pirinç yedirme gibi davranışlarımızı mizahi dille anlatan, kendimizle dalga geçen "Biz Türkler!" başlıklı kitapları saymıyorum tabi, onlardan bolca var. Söylemeye çalıştığım bir metodolojiye dayanan bilimsel yayın eksikliği. Bu yazının konusu değil ama Doğu'ya ait metodoloji olabilir mi, Doğu, Orta Doğu en iyi Doğu'ya özgü bilimsel metodlarla mı anlaşılır, bu sorular benim de oldukça kafamı kurcalayan, İbn-i Haldun, Şerif Mardin okumaları yapmayı gerektiren konular. Ama merak işte...

Türklerin kökleri Orta Asya'ya dayanan, tarih boyunca değişmeyen davranış kalıpları var. Bunların nedeni de genetik değil psikolojik! Özellikle göçebelik psikolojisi.

Prof. Göka daha sonra kitabının ismini “Türklerin Psikolojisi” olarak değiştirdi ve en son 2017 yılında “Kapı” yayınlarından bu isimle basıldı (1). Aslında bu konular kültürel evrim teorisinin, kültürel psikolojinin konuları ve bu konuda çok sayıda yaklaşım, model, kuram var. Matematik alanından tutun arkeoloji alanına kadar çok sayıda araştırmacı biyolojik olarak insan geninin, insan psikolojisinin, çevrenin de etkisiyle ortak tutum, davranış ve düşünce geliştirip geliştirmeyeceğini kanıtlamaya uğraşıyorlar. Ben buna sosyal gen adını veriyorum, Karadenizlilik, Kayserililik gibi (2). Bu yazıda böyle bir kanıtlama amacım yok. Prof. Göka bir kitap yazmış, bir tezi var, bende onun görüşlerini paylaşıp kendi görüşlerimden de bahsedeceğim.

Erol Göka hocanın tezi şu: Türklerin kökleri Orta Asya'ya dayanan, kökleri derinde olan tarih boyunca değişmeyen davranış kalıpları var. Bunların nedeni de genetik değil psikolojik! Özellikle göçebelik psikolojisi. Bu tür davranışlar psikolojik bir temele sahip olduğundan değiştirilmesi çok zor. “Türk Grup Davranışı” diye ifade edilen, Türk kavramında biyolojik-ırksal özellikler değil, ortak yaşantıya, yaşam kültürüne ve dile dayalı özellikler esas, diyor Hoca; bence Anadolu-luk yani. Hani “kır atın yanında duran ya huyundan, ya suyundan kapar” atasözümüzde ifade edildiği gibi. Anadolu Türklerinde görülen birçok özellik Pakistan ve Hindistan'da yaşayan Türk/yerel melez ırklarında ve hatta İran'da yaşayan Azerilerde görünmüyor, işte bahse konu olan olgu budur.

Kubilay Han

Cengiz Han

Fatih Sultan Mehmet

“

Orta Asya'dan gelen göçebe kültürümüzün bizim ruhumuzda yarattığı en önemli özellik bir yere ait olamama, bir yere ait kalamayacağını düşünme, geçicilik duygusu, başka uygarlıklara, kültürlerle kolay adaptasyon yeteneği.

”

Göka Hoca'yı söz konusu tezi konusunda ikna edenler de Türkiye yatçı Jean-Paul Roux, Bahaddin Ögel, Emel Esin, Abdülkadir İnan; Din Tarihçileri Harun Güngör, Ünver Günay, Ahmet Yaşar Ocak, Fuad Köprülü; Halkbilimci Pertev Naili Boratav, Özkul Çobanoğlu; Sosyolog Ziya Gökalp, Orhan Türkoğlu, Sabrü Ülgener ve Sosyal Antropolog Yaşar Kalafat. Prof. Göka çalışmasının mutlak bilimsel kanıtlara dayanmadığı bir denemeden ibaret olduğunu çalışmasında belirtiyor.

Çalışmasının başında etnik kimlik, ulusal kimlik ve dini kimliği tanımlayarak önemli bir konunun altını çiziyor: "Bu çalışmada ele alacağımız Türkler, yalnızca ulusal kimlikleri Türk olanlar değil fakat aynı zamanda etnik kimlikleri de Türk olanlar; yani ana dili Türkçe olup kendilerini etnik olarak da Türk hissedenler", yani Türkiyeliler de dahil edilmiş. Birinin Türk gibi hissetmeden Türk gibi davranması, yani Türklük bilinci olmayacak ama bilinçaltı etkilerle Türk* gibi davranacak, mümkün mü?

Anadolu'da ezelden beri yerleşik halklarla meczolan bizler ve sonra İmparatorluğun büzülmesi ile anavatana göçen bizler gibi! Muhakkak ileride hocalarımız araştırır da bizi* herkes öğrenir.

Orta Asya'dan gelen göçebe kültürümüzün bizim ruhumuzda yarattığı en önemli özellik bir yere ait olmama, bir yere ait kalamayacağını düşünme, geçicilik duygusu, başka uygarlıklara, kültürlere kolay adaptasyon yeteneği. Göka Hoca'yı okurken Cengiz Han, Kubilay Han ve Fatih Sultan Mehmet örnekleri aklıma geldi. Bu tarihteki çok başarılı imparatorların hepsinin köklerinde "göçebelik" olmasına rağmen buldukları ortamlara (Çin, Rum) çok rahat uyum sağlayıp köklerinden uzaklaşmadan daha kapsayıcı olabildiklerini, tarihçilerin tartıştıkları konular arasında olduğunu hatırlıyorum. Sanki benim global bir iş insanı olmamda da bunun etkisi büyüktür. Talebeyken tatillerde herkes köyüne giderdi de, benim köyüm bile yoktu. Şimdi, nihayet uzunca bir süredir oturduğum evim, doğumumdan beri yaşadığım 9.hanem.

Muhabetçi bir kültürümüz var. Yeniliklere hemen uyum sağlarız ama onları daha çok “muhabbet” için kullanırız.

Göka Hoca daha kitabın başında göçebe kültürünün bize ulaşan iki sonucunu, ana damar olarak belirliyor. Bir tanesi Türkçe kullanımındaki özensizliğimiz, savrukluğumuz, dilimize sahip çıkmamamız; diğeri ise toplumsal kimliğimizi koruyabilmek için sürekli bir ortak düşman yaratma ihtiyacımız. Hocaya katılmamak mümkün değil. Ben düşman yaratma meselesine bir ihtiyaç gibi bakıyordum. Yani önemli olan düşmanın yaratılması değil böyle bir düşmanın varlığına inanılması, diyordum. Demek ki böyle bir ihtiyacı göçebe kültürümüz nedeniyle hissediyormuşuz.

Türkçe savrukluğumuza ise katılmamak mümkün değil, Türk kalmak istiyorsak muhteşem bir yapısı olan, güçlü ifade özelliklerini havi Türkçe'mizi korumamız lazım. Benim bu konuda bir tezim var. Kitapta da geniş

olarak anlatıldığı gibi göçebe kültüründen bize kalan diğer bir miras yazılı kültüre değil sözel kültüre ait olmamız. Muhabetçi bir kültürümüz var. Türkülerde muhabbet bağlarına gireriz, sıra geceleri yaparız, maksat muhabbet deriz, telefon kartı çıkarırız adını Muhabet Kart koyarız. Muhabet diye bir bisküvi markası da ne iyi gidermiş, hiç fena fikir değil, ama tabi gençlere sormalıyız! İşte bu nedenle cep telefonu, internet, sosyal medya kullanımında dünya lideriyiz, Hoca'nın dediği gibi yeniliklere hemen uyum sağlarız ama onları daha çok “muhabbet” için kullanırız. Fakat buralardaki konuşmalarda hala dilimizi, Türkçemizi koruruz. Plaza dili, Türklüş (Türkçe/İngilizce) oralara yansımaz. Daha çok özel toplantılarda, yazıda, reklamda kalır. Ama çocuklarımızın, gençlerimizin gelecekte geçmişle yani bizimle bağlarını kaybetmek istemiyorsak bu konuda daha dikkatli olmak zorundayız.

“

İşlediğimiz yanlış işleri, davranışları meşrulaştırmaya çalışıyoruz. Çünkü başkalarının haklarına saygı duymuyor, hiçe sayıyoruz.

”

Kitabın tamamını okuduğunuzda bir de yan damar görüyorsunuz, o da toplumdaki kolay mafya üreten segmenter yapı. “Bu bir tür sosyopati ve buna çanak tutan unsurlar sağlıklı kardeş rekabetini önleyen pederşahi aile yapısı yiğitlik, erkeklik, delikanlılık, namusla donatılmış savaşçı zihniyetimizin göstergesi” diyor Hoca. Ve ekliyor: “Gelişmiş bir demokratik, hukuk düzenine sahibiz ama mafya tipi oluşumlar, yalnızca kendisine yakın olanı korumacı ve kollayıcı anlayışlar, kendimizi yasalar karşısında hür ve eşit yurttaşlar gibi hissetmemize engel oluyor. Arada bir ‘Burası Türkiye!’ demeden edemiyoruz.” Bu davranışlar da Selçuklu öncesine gidiyormuş. Fi-

ziksel gücü, abartılmış erkek toplumsal özelliklerini, sosyopatik davranışları ödüllendiren, çıkara ve güce dayalı yandaş gruplara fırsat veren davranış örüntüsü, Türkleri temsil eden temel grup davranışı özelliklerinden bir tanesiymiş. Sonuç ise kardeş kavgaları, diyor Erol Hoca... Ve Çinlilerin sözünü yazıyor: “Türkler yan yana barış içinde yaşamaktansa, birbirlerini yok etmeyi tercih ederler. Birbirlerine düşman olan, onbinlerce boydan oluşurlar.”

Ben bildim bileli artık boylar yok. Ama hemşehricilik (toprağım) var, hısımlık, akraba, eş, dost için kayırmacılık var. İdeolojik segmentler var. Laik var, laik olmayan var, Atatürkçü var, Milliyetçi var, Ulusalıcı var, Şeriatçi var. Birbirimize satış duruyoruz. Sonra da hepimiz de aynı şeylerden şikayet ediyoruz. Sonra kuralları çiğnemek için “sen benim kim olduğumu biliyor musun?” diye çıkışıyoruz. “Onlar zaten başlarına gelenleri hak ediyordu”, “ben çalmasam nasıl olsa başkası çalacaktı”, “ben haram yemedim, miri malı yedim”, “gemisini yürüten kaptan”, “devlet malı deniz, yemeyen domuz” demek suretiyle işlediğimiz yanlış işleri, davranışları meşrulaştırmaya çalışıyoruz. Çünkü başkalarının haklarına saygı duymuyor, hiçe sayıyoruz ... diyebilir miyiz? İşte Prof. Göka bu davranışlara sosyopati diyor ve bu ve benzer davranışların toplum tarafından bastırılması gereken davranışlar olması gerektiğini ifade ediyor.

Kitalara hükmeden Osmanlı İmparatorluğunda bile zihni göçebelik hakimdi. Devletin asıl işinin fetihler olması, servetin kaynağının buna dayanması ... örnek olarak sayılabilir.

Erol Hoca'nın vurguladığı önemli bir konuda çocuklarımıza isim verirken kafalarımızın çok karışık olması; dini kitaplarda geçen isimlerden, yabancı dizi karakterlerine, roman karakterlerinden uydurma isimlere kadar geniş çizgide bir isim koyma kültürümüzün olduğunu, bu kafa karışıklılığının geçmişin göçebe kültürüne, segmente olmuş toplum yapısına, Türkçe'yi kullanmanın özensizliğine dayandığını ifade ediyor.

Prof. Göka şöyle devam ediyor: Hala büyük ölçüde göçebe, çoban, savaşçı bir toplum olma özelliklerini koruyan Türklerin; kadın-erkek ilişkilerindeki eşitlikçi tutumları, gösteriş ve şatafat kültürleri, toplumsal alt-üst sınıf yapıları, toplumsal sorunların çözümünde savaşçı bir zihinle hareket etmeleri,

tarihin en yüksek dinsel hoşgörüyü sahip toplumu olmaları, İslamlaşma süreci de dahil olmak üzere her zaman eski Türk dini (şamanizm) dönemindeki alışkanlıklara bağlılık göstermeleri hep kendine özgü davranış kalıpları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitalara hükmeden Osmanlı İmparatorluğunda bile zihni göçebelik hakimdi. Buna örnek olarak, devletin asıl işinin fetihler olması, servetin kaynağının buna dayanması, şan/şöhret ve çıkar birliğinin ülkü birliği ile atbaşı koşması, toprağın devletin mülkü olması, devlet görevlisine geçimi için maaş değil de dirlik verilmesi, kültürel yaşamın şenliklerle yaşanması, ölümlerden medet umma, tanrıya ulaşmak için ulu araçlar, büyü velhasıl şamanizmin batıl inanışlarının süregelmesi sayılabilir.

“

Osmanlı aynı zamanda çok pratik ve rasyoneldi.
Bu konuda pek çok örnek var.

”

Eski inanışlarımız bugün de canlı bir biçimde varlığını sürdürüyor. Mesela; Suyun azizliği, kutsallığı; hani su gibi aziz ol deriz, gerdek öncesi damada bir testi su verir, dökmesini söyleriz dört köşeye, yola gideni uğurlarken ardından su dökeriz kovayla. Eski inançlar toplumsal bilinç dışımızda yer alıyor, üzerimizdeki etkileri büyük de olsa ilk bakışta farkedilmiyorlar.

Osmanlı aynı zamanda çok pratik ve rasyoneldi. Bu konuda pek çok örnek var. Benim örneğim mimariden; İstanbul silüetini oluşturan Selatin Camilerinin kubbe ve benzeri mimari detaylarının Ayasofya ile yarışması ve üstünlüğü! Bu arada Moskova'daki kiliselerin kubbelerinin Tatar Camii kubbelerine gösterdiği benzerliğini tarihçilerin Tatarların Moskovayı 90 yıl işgal altında tutmalarına bağladıklarını da belirteyim.

Şehir içinde Land Rover cip kullanmak da, derme çatma otomobilin arkasına “Babam Öyle Diyo” ya da “Nazar Etme Ne Olur Çalış Senin De Olur” yazmak da gösteriş ve şatafat düşkünlüğünden türeyen bir Türk Grup Davranışı.

Prof. Göka Türklerde kadın-erkek ilişkileri konusunda İlber Ortaylı'nın düşüncelerine yer veriyor. Ortaylı'ya göre Türklerde kadın-erkek ilişkilerinde din olgusu önemli bir yere sahip değil. Coğrafyadan kaynaklanan bir kültürel atmosfer çok daha önemli. Mesela kadın ve erkeğin ayrı yaşam mekanlarında bulunmasının nedeni coğrafyanın sağladığı olanaklar nedeniyle yerleşik hayata erken geçilmesi. Akdeniz kültür havzası kavramı da bu topraklarda görülen birçok toplumsal ve tarihsel olguyu açıklamak için anahtar bir role sahip. Kadın-erkek ilişkilerini belirleyen ana etken doğrudan doğruya yerleşik hayata geçilip geçilmemesi.

Köklü bir tasavvuf geleneğine sahip olma-

mıza rağmen rasyonel davranış kalıplarıyla asla uyuşmayan gösteriş, şatafat ve özentî merakımızın izleri ise son model jiplerin doldurduğu yollarımızdan, yaşadığımız evlere, ev döşeme tarzımıza, iddialı giyinme biçimlerimizden, kolejlere ödenen yüksek ücretlere, en yüksek versiyonlu telefonlardan en yüksek versiyonlu bilgisayarlara kadar birçok alanda kendini göstermiyor mu? Şehir içinde Land Rover cip kullanmak da, derme çatma otomobilin arkasına “Babam Öyle Diyo” ya da “Nazar Etme Ne Olur Çalış Senin De Olur” yazmak da doğrudan doğruya gösteriş ve şatafat düşkünlüğünden türeyen bir Türk Grup Davranışı değil mi? Şimdi aynı şatafatı göstermek için sosyal medya imkanlarını kullanmıyor muyuz?

NAZAR ETME NE OLUR
CUMARTESİ PAZAR VE BAYRAMLARDA ÇALIŞ
SENİNDE OLUR BİZ ÇOK ÇALIŞTIK...

“

**Para kapitalizmin
sembolüdür ama Türkler
için daha çok itibar, şan,
şeref gösteriş ve şatafat
için kullanılır.**

”

Osmanlı'nın feodal bürokrasi anlayışı Cumhuriyet Tarihimiz boyunca birçok alanda modernleşme girişimleri yapılmış olmasına rağmen, en hafif haliyle gösteriş kültürü halinde yönetici elitler katında bile kök salmıştır. 1950'den bu yana korumalarıyla trafik düzenini alt üst eden devlet görevlileri de, tuvaletlerini bile mevki ve makama göre bilen idareciler de, apartmanlarda “kapıcı evi”, evlerde “temizlikçi kadın” adı altında yepyeni modern istihdam biçimleri yaratan kast sistemimiz de gösteriş kültürümüzün özel imalatlarıdır. Kitapta 18'inci yüzyılda Osmanlı'dan verilen şu örnek hiçbirimize ya-

bancı değildir: “En küçük rütbeli subay bile atla çıktığı zaman, isterse evinden on adım öteye gitsin, daima yanında iki uşak yürür. Çok fakir olmadıkları sürece orta sınıf halkın dahi evinde yardımcılar vardır.”

Para kapitalizmin sembolüdür ama Türkler için daha çok itibar, şan, şeref gösteriş ve şatafat için kullanılır. Örneğin Kapitalizmle birlikte dünyada “Go Dutch” (herkes yediğini içtiğini ödesin) adeti yaygınlaşırken, Türkler bu adeti yani Alman Usulünü komik bulurlar. Çünkü bizde hesap ödemek şan şeref işidir. Bir garip hatıramı naklediyim; Moskova'da yabancı ortaklarımla bir akşam yemeğinden sonra hesabı Rus fabrika müdürümüz ısrarla, hatta benimle tartışarak ödedi; bir Tatar ile evliydi, belki onandır. Paranın su gibi aktığı Türk eğlenceleri; geline ve damada paraların takıldığı, yetmiyormuş gibi tomar tomar yere atıldığı, kimin kime ne taktığının sesli olarak herkese ilan edildiği Türk düğünleri söz konusu gösteriş kültürünün eseri değildir de nedir?

Peki nedir bu gösteriş kültürünün kaynağı? Niye böyleyiz? Kaynağı potlaç kültürü diyor Erol Göka. Kuzey Amerikalı kabilelerinin yaptıkları büyük şölen ve şenliklere denirmiş. Önce yenilir içilir ve armağanlar verilir sonra da değerli tüm kap kacaklar kırılır, balıkyacağı akıtılır, ev eşyaları harap edilir hatta evler bile yakılmış. Potlaç törenine çağırılmak büyük bir onurmuş ancak her konuk, çağırıldığı her törene karşılık kendisi de bir potlaç düzenlemek zorundaymış. Bu törenlerin yapıldığı toplumların yaşadığı kültüre de beşeri bilimlerde “potlaç kültürü” adı verilmiş. Potlaç’ın Türk tarihindeki en yakın anlamını ise “yağma toyu” (han-ı yağma) veriyor. Türk tarihinde yağma toyunun olduğu, hanların, önde gelen kimselerin mallarını bir törenle yağmalattıkları biliniyor. “Ağalık vermekle olur” ya da “Ağanın eli tutulmaz” gibi atasözleri yağma toyunun kalıntılarından. Ziya Gökalp, kirveliği bile potlaç geleneğinin devamı olarak görüyor.

Zaman içinde, değişik yerlerden başlayarak etkinliğini yitiren potlaç kültürü, Avrupa’da 19. Yüzyıl sanayi kapitalizmiyle gerçek anlamda kalıcı ve bireysel toprak ve özel mülkiyet anlayışının ortaya çıkışıyla birlikte, büyük ölçüde kaybolmuş ama dünyanın diğer bölgelerinde, özellikle İslam dünyasında ve Asya’da varlığını sürdürmüştü.

Potlaç basit bir şölen değil, yaşamın tüm alanlarını kapsar ve zihniyet işleyişini de belirliyor. Potlaç kültürü, soy ve kan birliği üzerine oturuyor; bu kültürde yasalar değil karşılıklı rızaya dayalı gelenekler egemen. Dügün, nişan, sünnet, bayram, zafer gibi olaylarda gerçekleştirilen hediye değiş tokuşu bu kültürün belirleyicisi. Bu açıdan bakıldığında potlaç kültürüne “al gülüm ver gülüm” düzeni de deniliyor. Hoca, dilimizde bugün “al gülüm ver gülüm”ün karşılıklı çıkar alışverişine indirgenen anlamını düzeltmemiz, değiş tokuştaki sembolik düzenin önemini vurgulamamız gerektiğini söylüyor, ama bence sanki herşey amiyane tabirle “al gülüm ver gülüme” dönmüş görünüyor!

“

Potlaç basit bir şölen değil, yaşamın tüm alanlarını kapsar ve zihniyet işleyişini de belirliyor. Potlaç kültürü, soy ve kan birliği üzerine oturuyor; bu kültürde yasalar değil karşılıklı rızaya dayalı gelenekler egemen.

”

Görsel Şener Şen'in "Züğürt Ağa" adlı film afişinden uyarlanmıştır.

“

Göka Hoca, Türk demokrasisinde bir türlü parti içi muhalefet gelişemediğini, her yükselen eleştirinin ihanet eden çatlak ses olarak kabul edildiğini ifade ediyor.

”

Prof. Göka daha sonra başka bir ortak davranışımıza geçiyor. İtaat ve hiyerarşi kültürü. Yöneticiye itaat ve sadakatin İslamiyet'teki “ulul-emre itaat” ilkesiyle pekiştiği doğrudur, diyor. Bu sebepten dolayı devletin otoriter kimliğinin ona itaat doğal ya da olması gereken bir şey gibi karşılandığını, karizmatik lider anlayışının, liderlere kölece bağlılığın da bu anlayışın ürünleri olduğunu söylüyor. Bence kitaptaki önemli bulgulardan birisi şurası: “Birçok geleneksel kültürde yöneticiler iktidarlarını meşrulaştırmak için teolojik destek ve simgelerden yararlanırlar. Katolik ve Ortodoks Hristiyan dünyasında da durum böyle ama onlarda teolojik gücün kilise gibi başka temsilcileri de var. Zaten demokrasinin gelişiminde kilise ve hanedan arasındaki mücadele geleneğinin büyük

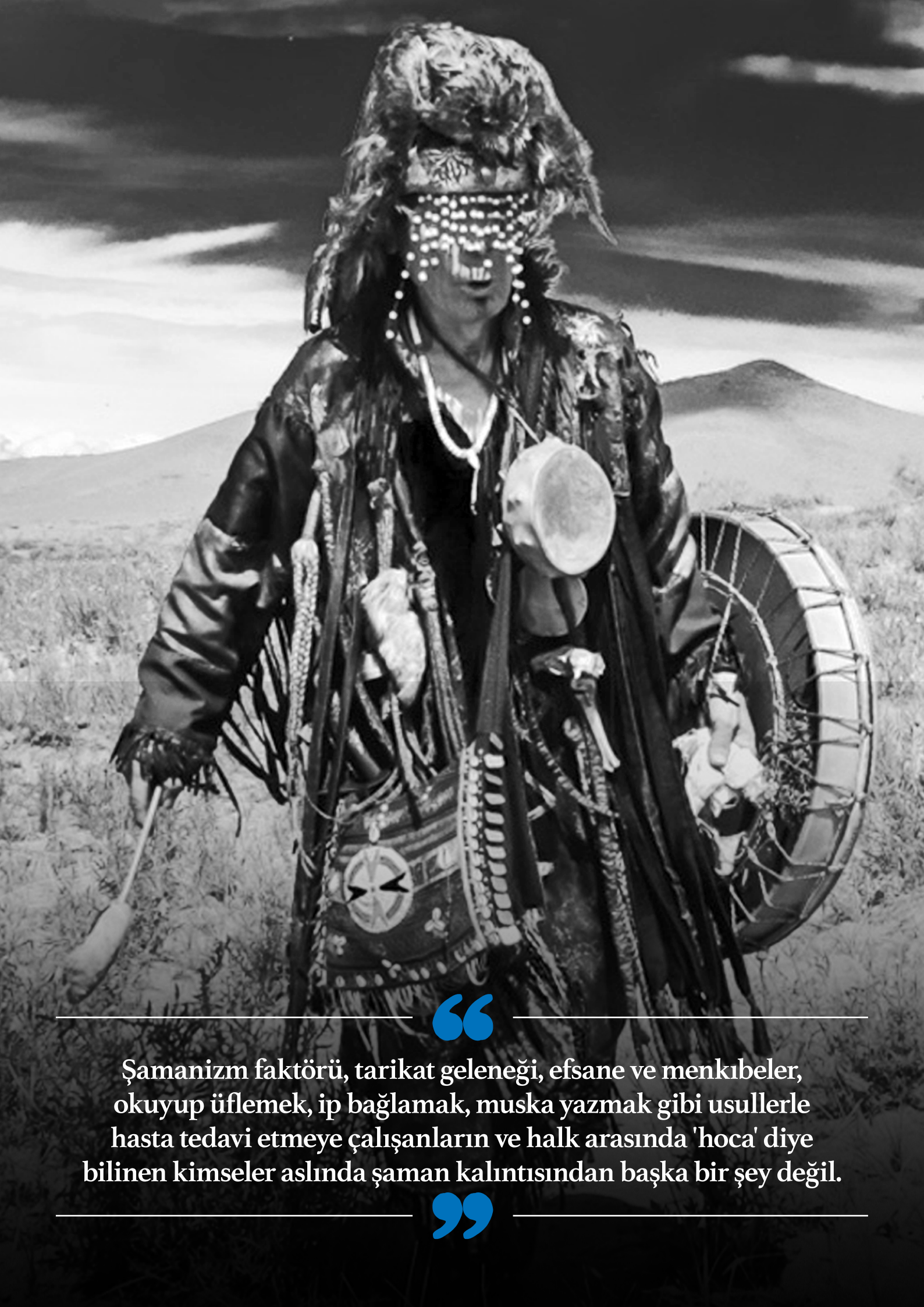
payı bulunuyor. Türklerde ise iktidar, teolojik gücün doğrudan yansıdığı ve itaatin ibadet olarak somutlaştığı makam. İslamiyet'in kabulüyle birlikte “ulul-emre itaat” ilkesi; büyüklere, ebeveyne hürmetin İslamiyet'te önemli olması, itaatin ibadet haline gelmesini pekiştiriyor.” Hoca, bu nedenlerle Türk demokrasisinde bir türlü parti içi muhalefet gelişemediğini, her yükselen eleştirinin ihanet eden çatlak ses olarak kabul edildiğini, aile içi demokrasinin gelişmesi için daha bir arpa boyu bile yol alamadığımızı, sağlıklı bir patron-işçi diyalogunun gelişemediğini ve sendika ağalığı denilen olgunun temel nedenin de Türklerin iktidar sahiplerine atfettiği büyüsel özelliklerden kaynaklandığını ifade ediyor. Türklerde itaat ve ibadet özdeşimi, güç ilişkilerinin yer aldığı tüm diyalog biçimlerinde (şeyh-mürit, dede-topluluk, lider-grup, ebeveyn-çocuk, patron-işçi gibi) görülür.

Bu arada kitapta çok merak ettiğim bir davranışımızın yine çok geçmişten geldiğine rastladım. Biliyorsunuz en ciddilerimiz bile bir düğün oldu mu, bir maça gitti mi eğlencenin dibine vurur, neredeyse farklı bir kişi olur. Prof Göka diyor ki; “İtaat üzerine bina olmuş bir toplumsal düzende sıkışıp kalmış duygusal akış da kendisini duygusal patlamalarla ‘felekten bir gece çalıp’ dağıtmalarla dışa vurur.” Sonra da 17’inci yüzyıldan IV.Mehmet dönemi İngiliz Elçilik Katibi Paul Ricaut’dan alıntı yapıyor; ”Türkler, yaratılışlarında olan ağırbaşlılığı, sakinliği ancak donanma dedikleri şenliklerde bozarlar. Donanmalar da, yeni bir hükümdarın ilk iki üç çocuğunun doğumu vesilesiyle yahut bir şehzadenin sünnet düğününde veya bir meydan savaşının kazanılması, bir kalenin fethi gibi milli bir zaferden sonra yapılır. Büyük olayların yarattığı bu donanmalar sırasında Türkler normal yaratılışlarından sıyrılır, normal ciddiyet ve sakinliklerini bir kenara bırakır ve alabildiğine eğlenirler.”

Erol Hoca daha sonra Türklerde görülen ilkel inançlar ve bugüne kadar süregelen etkilerine uzunca değiniyor. Bu bağlamda Türklerin psikolojisini şekillendiren pek çok kült karşımıza çıkıyor. Gök Tanrı kültü, Atalar kültü, Tabiat kültleri, (Gökyüzü cisimleri, yer kültü, su kültü, dağ-tepe kültü, toprak-taş ve kaya kültü, orman ve ağaç kültü, ateş kültü, su kültü) hayvanlar ve renkler, Türk grup davranışında oldukça etkili öğeler olarak görülüyor. İnançların doğum, evlenme, ölüm ritüellerine yansması, evin önemi, ocak ve ocağın tütmesi kavramları, ağıtlar, ölümler için verilen yemek ziyafetleri, doğum gerçekleştiğinde kurban kesilmesi, ad verme sırasında kulağa ezan okunması gibi davranışlar, yine tipik Türk davranışları olarak ifade ediliyor.

“
Türkler,
yaratılışlarında olan
ağırbaşlılığı, sakinliği
ancak donanma
dedikleri şenliklerde
bozarlar.
”

“

Şamanizm faktörü, tarikat geleneği, efsane ve menkıbeler, okuyup üflemek, ip bağlamak, muska yazmak gibi usullerle hasta tedavi etmeye çalışanların ve halk arasında 'hoca' diye bilinen kimseler aslında şaman kalıntısından başka bir şey değil.

”

Şamanizm faktörü, tarikat geleneği, efsane ve menkıbeler, okuyup üflemek, ip bağlamak, muska yazmak gibi usullerle hasta tedavi etmeye çalışanlar ve halk arasında 'hoca' diye bilinen kimseler aslında şaman kalıntısından başka bir şey değil, diyor Göka. Bana bunlara “muvahhid şamanlar” demek daha doğru geliyor. Yani Allah'ın tekliğine inanan ama şamanlığını da elden bırakmayan kimseler! Yine Tekkeler, dergahlar, mistik karakterler, pir, şeyh, mürit ilişkileri, sihir, büyü, cin çağırma, fal bakma, nazara olan inanç, çaput bağlama, adak adama, bahçelere korkuluk dikme, ahır ve ambar kapılarının üzerine boynuz asma, evin eşiğine basmama, eşikte görüşmeme, bebeğin göbek bağını kurutup muska yapma, helva kavurma, saçı büyüde kullanma gibi uygulamalar Şamanizm döneminden günümüze kadar varlığını devam ettiren Türk grup davranışlarından sadece bazılarıymış.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi savaşçı, göçebe, hayvancı topluluk olmanın bir sonucu olarak Türk yaşam kültürü bir itaat kültürü. Halk devlete ve gök tanrının temsilcisi kağana, kadın erkeğe, küçük büyüğe saygı göstermek ve itaat etmek zorunda. Yaratılış destanından Manas destanına, Osmanlı hanedanına, bozkırdaki çadırdan modern Türk evine kadın-erkek ilişkisinin içeriğindeki bu çizgiyi de görmek mümkün. Göçebe oldukları dönemde oldukça benzer görünümler gösteren Türk toplumundaki kadın-erkek ilişkisi, Akdeniz havzasındaki yerleşik hayata geçildiğinde, bu coğrafyanın karakteristiklerini almakta gecikmemiş, kadın ve erkek mekanları ayrılmış. Modern zamanlarla birlikte Türk toplumundaki kadın-erkek ilişkileri modern özelliklere doğru evrilmiş, kamusal alanda kadınlar ve erkekler yeniden birbirlerine karışmaya başlamışlar.

Tarih sahnesine çıktığımız zamanlardan beri karşılaştığımız uygarlıklara, Çin'e, Hint'e, İnan'a, Mısır'a ve Roma-Yunan'a göre de bizler geç kalmışız.

Geç kalmış olmak Türkler için yalnızca Batı kökenli modern uygarlığı yaklamakla ilgili birşey değil. Tarih sahnesine çıktığımız zamanlardan beri karşılaştığımız uygarlıklara, Çin'e, Hint'e, İnan'a, Mısır'a ve Roma-Yunan'a göre de bizler geç kalmışız. Göçebe, hayvancı, savaşçı bir topluluk olarak bu uygarlıkların çevresindeki bozkırlarda at koşturmuşuz. Liderlerinin gök tanrının yeryüzündeki temsilcisi olduğuna inanmaları, ciddi bir yönetme arzusu barındırmış ve çok sık olarak komşu uygarlıkların yerleşik devletlerini fethetmelerine neden olmuş. Allah vergisi yönetme arzuları, paralı asker olarak gittikleri uygarlık coğrafyalarında bile bir süre sonra iktidarı ele geçirmeye ve kendi devletlerini kurmalarına yol açmış. Ama her fetih yeni bir grup kimliği krizi demekmiş. İşte bu çeşitlilik sebebiyle Türk grup davranışları, anlaşılması oldukça zor ve karmaşık bir alandır, üzerinde çok düşünülmalıdır, çalışılmalıdır, diye bir sonuç çıkardım bu kitaptan.

Uygarlık tarihçileri diyor Prof Göka “Türklerin tarihteki asıl rollerinin uygarlıklar arasında aracı olmak olduğu konusunda birleşiyorlar.” Türkler olmasaydı, uygarlıklar arasında etkileşim olmazdı, uygarlık tarihi olmazdı, demek yanlış olmaz! Neden? Hoca şöyle yanıt veriyor: “İslam’la ilk defa toplu olarak karşılaştıkları coğrafya olan Maveraünnehir’de İslam düşünce külliyyatına, mimarisine, müziğine Türk soyluların çok katkıları olmuş. Selçuklu ve Osmanlı Türkleri, İslam uygarlığına Arap, Fars, Bizans parçalarından oluşan sanata dayalı katkılar yapmışlardır. Katkılar düşünce ve bilim alanında değil, devlet yönetimi, askerlik, mimarlık ve İslam sanatları alanında. Çünkü Türklerin o sırada yıkılmakta olan İslam dünyasındaki misyonu onu korumak ve kollamaktır. Türklerin savaşçı nitelikleridir ki onları İslam dünyasının koruyucusu haline getirmiştir. Gerek Selçuklu gerek Osmanlı dönemi muhtemelen Türkler olmasaydı kaybolup gidecek olan İslam dünyasının yeniden şahlandığı İslam uygarlığına muhteşem katkıların yapıldığı dönemler olmuştur”.

“

Bizi şekillendirmeye çalışanlara tahammül edemiyor, toplum mühendisliğine grup davranışımızla karşı çıkıyoruz, ama bir yandan da kentleşme kültürü adı altında evrensel bilgiden uzak çarpık kentler üretiyoruz.

”

Erol Hoca daha sonra Cumhuriyet dönemine gönderme yapıyor : ”Cumhuriyet projesini daha iyi anladığımı sanıyorum. Atatürk’ün ‘Yurtta Sulh, Cihanda Sulh’ derken ve ‘medeniyet dersleri’ verme gibi naif bir çabaya girişirken asıl olarak kara budunu

artık savaşçı deposu olmaktan çıkarmayı, insanlık tarihinde önemli yeri olan Türklerin bu büyük topluluğun yalnızca savaşçılık değil bir kez de uygarlık adına söz almasını hedeflediğini görüyorum.”

Gerçekten de kafa karıştıran bir geçmişe sahip olduğumuz kesin! Hele de segmenter toplum yapımızı düşündüğümüzde. Bir yandan kazandığımız her maçtan sonra geçmişten gelen fetih duygusuyla “Avrupa, Avrupa duy sesimizi” diye bağırap üstünlük duygumuzu tatmin ediyoruz, diğer taraftan yabancı olana çabuk uyum sağlama becerimizle “Asılacaksın İngiliz İpiyle Asıl” gibi atasözleri üretiyoruz. Bizi şekillendirmeye çalışanlara tahammül edemiyor, toplum mühendisliğine grup davranışımızla karşı çıkıyoruz, ama bir yandan da kentleşme kültürü adı altında evrensel bilgiden uzak çarpık kentler üretiyoruz.

Hoca'nın dediği gibi Türkler olarak iki büyük uygarlıkla kelimenin tam anlamıyla karşı karşıya geldik, birisi İslam, diğeri Batı modernliği. İslam'ı büyük bir topluluk içinde kısa bir zaman diliminde benimsedik, eski inançlarımızı İslam'a göre şekillendirdik. 17'nci yüzyıldan itibaren Batı modernliği ile karşılaştık o zamandan beri onu kendimize uydurmaya, Türk tipi bir modernleşmenin adımlarını atmaya, modernleşmeye uyumda "göçebe kültürümüzden kaynaklanan" sorunları çözmeye çalışıyoruz.

Türkler insanlık tarihinin büyük topluluklarından biridir. İnsanlık adına da pek çok büyük başarılar imza atmışlardır. İslam dini de çok büyük bir dindir. 50 ülkede müslüman çoğunluk vardır, 1.7 milyar da müslüman vardır. İslam kendini 1500 yıldır kendi sistematiği içinde korumaktadır. Bu nedenle batılılaşırken İslamiyet adına bir şey kaybetmek mümkün değildir, çünkü batılılaşmak hıristiyanlaşmak demek değildir. Ama geçmişimizden gelen özentili davranışlar, yabancı hayranlığı, dilde savrukluğa yaşayarak Batılılaşma başta Türkçe'den başlayarak kültürümüze zarar verebilir.

Gözlemliyorum, gerçekten çok dinamik bir ülkeyiz, gerçekten yeniyi, yeniliğe çabuk uyum sağlıyoruz. Gelişen teknolojiler insanımızın en iyiye, en yeniyi olan tutkusuyla birleşince beklenti seviyelerini arttırdı ve herşeyi şimdi, en kaliteli ve ucuza istiyoruz. Her zamankinden daha motive olmuş şekilde. Bizim bu potansiyeli enerjiye çevirmemiz şart. Önce eğitimden başlayarak öykünmeci "en yeniyi, en iyiyi isteme" kültüründen medeniyet geliştirici "en iyiyi, en yeniyi yaratma" kültürüne geçerek. Bir an önce bu değişimi gerçekleştirecek eğitim devrimini yapmalıyız.

Artık otoriteye körü körüne itaat etmeyi bırakarak; üstlerimizi dahi sorgulayan, eleştiren, görüşlerimizi korkmadan ifade eden modern kültüre geçmeliyiz. Köklerimiz bunlara izin vermiyor görünüyor ama değişmek imkansız değil! Yeter ki doğru değişim programını, kafamızda bir toplum mühendisliği modeli olmadan uygulayalım. İnsanımızı serbest bırakalım, ne olacağına herkesin kendisi, ailesi karar versin. Kültürümüzden taviz vermeden bunları bir an önce yapmaz isek “en yeni ve en iyi”yi üreten kültürler teknolojinin hızıyla kültürlerini de daha hızlı yayıyorlar. Önce çocuklarımızı devşirecek gibi görünüyorlar!

Prof. Göka'nın kitabı gerçekten de okunmayı hakediyor. Ben burada çok sınırlı örnek ve tarihi kanıtla onun demek istediklerini anlatmaya çalıştım. Sizin mutlaka ediniz tamamını okumanız lazım, kitapta çok daha fazlası var. Örneğin niye Türklerin piknik sevdiğini, Hızır ve Lokman Hekim'in Türkler için ne anlama geldiğini yani farklılıklarımızı kitabı okuduğunuzda çok daha iyi anlıyorsunuz. Keyifli okumalar.

*T.C. Vatandaşlarımı kastediyorum. (1) Göka, Erol. (2017). Türlerin Psikolojisi, Kapı Yayınları, 338.sayfa.

(2) Creanza N. ve vd. (2017). Cultural evolutionary theory: How culture evolves and why it matters, PNAS, 114-30, 7782-7789.

Erol Göka'nın konu üzerine söyleşi

Murat Ülker

Murat Ülker, Ülker aile şirketinin ikinci nesil yöneticisidir. İlk olarak 1984 yılında Yıldız Holding bünyesine katılmış, babası Sabri Ülker'in yerini almadan önce yıllar içinde çeşitli işletmeler kurmuş ve yönetmiş ve başarılı olmuştur. Genel müdür yardımcılığı ve ardından genel müdürlük görevlerini üstlendi. İcra komitesi üyesi ve gruptaki çeşitli şirketlerin yönetim kurulu üyesi olarak, dönüm noktası olan bir dizi yatırıma liderlik etti. Murat Ülker, 2000 yılında icra kurulu başkanı oldu ve sekiz yıl başkanlık yaptı. 2008 yılında Yönetim Kurulu Başkanı oldu.

29 Ocak 2020 itibarıyla Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini Ali Ülker'e devreden Murat Ülker, Yıldız Holding'e bağlı şir-

ketlerde Yönetim Kurulu Üyeliği görevini aktif olarak sürdürmektedir. Halen pladis ve GODIVA Chocolatier Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Murat Ülker, modern sanata ve hat sanatına olan ilgisi ile tanınır. Eşi ve üç çocuğuyla yelken yapmaktan ve seyahat etmekten hoşlanıyor.

SAKIP SABANCI MÜZESİ ÖĞRENME PROGRAMLARI ÇEVİRİMİÇİ ÇOCUK ATÖLYELERİNE YENİ YILDA DA DEVAM EDİYOR!

Ocak boyunca hafta sonları
12.00-13.00 saatleri arasında
gerçekleştirilecek 5-14 yaş grubu
çocuklara yönelik çevrimiçi
atölyeler, resimden grafitiye,
felsefeden santranca geniş bir
yelpazeden temalar içeriyor.

Zoom servisi üzerinden
gerçekleştirilecek çevrimiçi dersler
[Sakıp Sakıp Müzesi web sitesi](#)
üzerinden satın alınabilecek.

Doodle Atölyesi

2021 YILI SÜREYYA OPERASI ULUSAL BESTE YARIŞMASI AÇILDI.

Kadıköy Belediyesi'nin Türk bestecilerini yeni eserler yaratmaya özendirmek amacıyla düzenlediği "Kadıköy Belediyesi Süreyya Operası Ulusal Beste Yarışması"nın beşincisi ilan edildi. "Keman – Piyano Eseri" üzerine düzenlenen yarışmaya son katılım tarihi 13 Eylül 2021.

Ayrıntılı bilgi ve
yarışma şartnamesine
[internet adresinden](#)
edinilebilir.

Kadıköy Belediyesi'nin bir kültür hizmetidir.

KADIKÖY BELEDİYESİ SÜREYYA OPERASI ULUSAL BESTE YARIŞMASI 2021

Keman-Piyano Eseri için

Son Teslim Tarihi:
13 Eylül 2021

Seçici Kurul Üyeleri:
Cihat Aşkın
Öğuzhan Balcı
Turgay Erdener
Rengim Gökmen
Özkan Manav
Gülşin Onay
Hasan Uçarsoy

Birincilik Ödülü 12.000 TL
İkincilik Ödülü 10.000 TL
Üçüncülük Ödülü 8.000 TL
Mansiyon 6.000 TL
Seçilen eserlerin CD olarak basımı

SARTNAME İÇİN: www.sureyyabesteyarismasi.kadikoy.bel.tr
Kadıköy Belediyesi Süreyya Operası Genel Asm. Gündüz (Bahariye) Cad. No. 29 34710 Kadıköy İstanbul T. 0216 346 15 31 pbx.
sureyyaperasi@kadikoy.bel.tr www.sureyyaoperasi.kadikoy.bel.tr

BİR MFÖ BELGESELİ

ELE GÜNE
KARŞIEFSANEVİ GRUP MFÖ
'ELE GÜNE KARŞI' İLE
OCAK'TA GAIN'DE!

Türkiye'de bir çok neslin hayatına dokunan şarkıların altında imzası bulunan efsanevi grup MFÖ, kendileri için özel olarak hazırlanan belgesel serisi ile sevenleriyle buluşmaya hazırlanıyor. Daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış birçok anıya tanıklık edeceğimiz MFÖ ile '[Ele Güne Karşı](#)' belgeseli, Ocak ayından itibaren yeni nesil video içerik platformu Gain'de.

YENİ TÜRK ORJİNAL DİZİSİ 50M²
27 OCAK'TA TÜM DÜNYAYLA
AYNI ANDA SADECE NETFLİX'TE!

Selçuk Aydemir ve Burak Aksak'ın yönetmenliğini üstlendiği dizinin başrolünü Engin Öztürk üstleniyor. Çocukluğuna dair hiçbir şey hatırlamayan Gölge, kendisini geçmişe bağlayan fotoğrafın peşinde koşmaktadır. Fotoğraftakilerin kim olduğunu araştırdıkça aslında bir yalanın içinde yaşadığını anlar. Servet Nadir'in sırlarıyla beraber kaçan Gölge, Güzelce Mahallesi'ndeki 50 metre karelik terzi dükkanına sığınır.

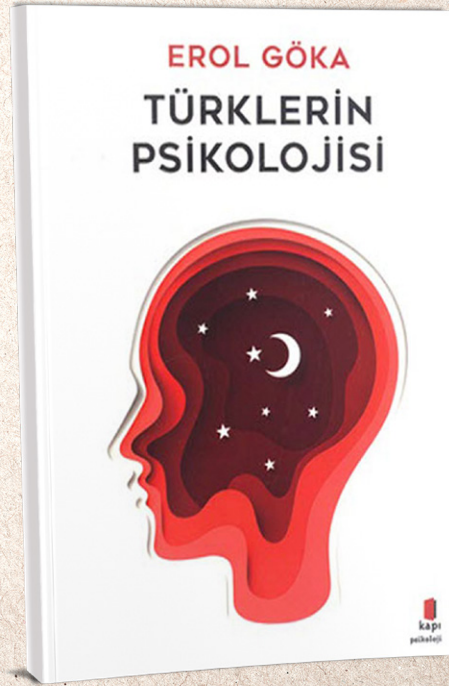

Türklerin Psikolojisi

Türklerin Psikolojisi, Erol Göka'nın tarihsel psikoloji sahasındaki titiz çalışmalarının ürünü. Göka, psikolojik bilimlerden sağlanmış bilgiyle tarihe bakarak bugüne dair sonuçlar elde etmeye çalışıyor. Tarihçilerin tersine, tarihe bugünden geriye doğru bakıyor, Türklerin şimdi öne çıkan topluluk psikolojilerinin, grup davranışlarının geriye doğru izini sürüyor. Genel okuyucuya yönelik, gündelik dile yakın, bilimsel bir deneme kıvamındaki Türklerin Psikolojisi, alıntılardan ve referanslardan kaçınan bir üslupla Türklerin psikolojisine dair temel hususları ele alıyor, Türk grup davranışlarının kodlarını çözümlüyor.

Yazar: Erol Göka
Yayınevi: Kapı Yayınlar

ANLIK NORMAL MÜZİK

Lahburger - Evvel Zaman İçinde, Hamburger,
Lahmacun, Kıssadan Hisse, Lahburger Bebek

Bariş Manço

NORMAL ANLIK DİJİTAL DERGİ

Normal bir dijital dergi

Normal olan, boş kalınca bir şeyler okumak
Bazı anlarda da en önemli ihtiyaç doğru bilgiyi okumak
Okumak normal ama, sıradan olmamalı
Anlık ortaya çıkan bilgi ihtiyacını normal bir şekilde karşılamak istedik
Bilgi vermek dışında tek derdimiz var, normal olmak, normalleşebilmek.
Sıradanlaşan anormallikleri anlatabilmek.
Normal derken ne kastettiğimizi aşağıda kısaca özetlemeye çalıştık ancak,
daha da kısası, ideolojik körlük barındırmayan demek yeterli.
Bu anlık bu kadar...

NEDEN ANLIK?

Şu anda neye ihtiyaç varsa ona cevap verdiği/vereceği için...
Anın ihtiyacı olan bilgileri içerdiği için...
O anlık ruh halimizin yansıması...
veya o anlık tepkimiz...

NEDEN NORMAL?

Normal olanın, olması gerekenin eksikliğini çektiğimiz için...
Popüler olan normal olandan uzaklaştığı için...
Popüler olana dair konuşulanlar normal olmaktan çıktığı için...
Moda, trend kelimelerinin tarif ettiği şeyler normallikten çok uzaklaştığı için...
Sıradanlaşan anormallikleri fark etmek gerektiği için...
Marjinallik normal sanılmaya başladığı için...
Normal olanlar, kendini marjinal sanmaya başladığı için...
Normal olanlar sesini kesip konuşmadığı için...
Marjinaller konuşup normalleştiği için...
Anormalin normalleşmesini anlatabilmek için...
Anormalliğin sıradanlaşması normal olmadığı için...
İdeolojik körleri okumaktan sıkıldığımız için...

Sahibi

Aabir Yayın Dağıtım Danışmanlık Eğitim ve
Araştırma Hizmetleri Ticaret Anonim Şirketi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
ve Genel Yayın Yönetmeni
Hilmi Atıl Ünal

Görsel Tasarım:
Serkan Korkmaz / Lagalugacılar

Dijital Altyapı ve Uygulama:
Lagalugacılar
www.lagalugacilar.com

İletişim Adresi

Kısıklı Mahallesi, Alemdağ Caddesi,
No:60 F Blok, Daire 7
Üsküdar / İstanbul

Tel: +90 0216 521 60 11
Email: info@normaldergi.com

Aabir Yayın Dağıtım Danışmanlık Eğitim ve
Araştırma Hizmetleri Ticaret Anonim Şirketi

Ticaret Sicil No: 930524
Vergi Dairesi: Ümraniye.VD.
Vergi No: 0012081908
Mersis No: 0001208190800001